УДК 81’25:811.111’365:811.161.2
DOI https://doi.org/10.32782/2522-4077-2026-218-13

КОНТЕКСТ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ РІШЕНЬ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ Ш. БРОНТЕ «ДЖЕЙН ЕЙР»

CONTEXT AS A FACTOR IN SHAPING TRANSLATION DECISIONS IN NOVEL “JANE EYRE” BY CHARLOTTE BRONTË TRANSLATION

Король Д. Т.,
orcid.org/0009-0004-2749-8117
магістрантка гуманітарно-мистецького факультету
Національного університету «Київський авіаційний інститут»

Сітко А. В.,
orcid.org/0000-0003-0071-038X
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології і перекладу
Національного університету «Київський авіаційний інститут»

Струк І. В.,
orcid.org/0000-0002-8128-0205
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської мови та комп’ютерних лінгвотехнологій
Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій

Стаття присвячена дослідженню впливу контексту на прийняття перекладацьких рішень під час перекладу роману Шарлотти Бронте «Джейн Ейр». Мета розвідки визначається важливістю вивчення ролі, типології та впливу контексту оригіналу на текст перекладу художнього твору.

Актуальність дослідження зумовлена зростанням інтересу сучасної перекладознавчої науки до викликів інтерпретації художніх текстів і необхідністю детального аналізу факторів, які визначають вибір перекладацьких стратегій. Зосереджено увагу на лінгвістичному, ситуативному, соціальному, культурному та інтертекстуальному контекстах як взаємозалежних елементах, що впливають на точність відтворення тексту оригіналу мовою перекладу. Матеріалом дослідження слугував роман Шарлотти Бронте «Джейн Ейр» та його український переклад, виконаний Петром Соколовським. Під час аналізу встановлено, що різні види контексту впливають на вибір мовних відповідників по-різному, зокрема на збереження прагматичного потенціалу, стилістичних особливостей та авторської інтенції. Результати аналізу підтвердили, що контекст впливає не лише на переклад окремих мовних конструкцій, а й на сприйняття сюжетної лінії, фокалізацію, розкриття характерів персонажів та взаємодію між оповідачем і читачем. Виявлено, що відтворення контекстуальних компонентів художнього твору потребує комплексного застосування перекладацьких трансформацій, з яких найбільш поширеними є лексичні, граматичні, лексико-граматичні та лексико-семантичні. Результати дослідження засвідчують, що контекст є одним з важливих факторів під час формування перекладацьких рішень, оскільки забезпечує досягнення адекватності художнього перекладу. Отримані висновки можуть використовуватися в майбутніх дослідженнях в галузі перекладознавства та під час підготовки майбутніх професійних перекладачів.

Ключові слова: контекст, художній переклад, перекладацькі рішення, перекладацькі трансформації, «Джейн Ейр».

© Король Д. Т., Сітко А. В., Струк І. В., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

The article sets out to provide the context influence due to the translation decisions in the literary translation of Charlotte Brontë's novel "Jane Eyre". The topicality of this research is determined by the importance of studying the role, types and the impact of the source text context on the target literary text translation.

The relevance of the study is determined by the growing interest in contemporary translation studies in the challenges of interpreting literary texts and the need for a detailed analysis of the factors that determine the choice of translation strategies. The focus is payed attention on linguistic, situational, social, cultural, and intertextual contexts as interrelated elements that influence the accuracy of the text rendering in the target language. The study is based on Charlotte Brontë's novel "Jane Eyre" and its Ukrainian translation done by Petro Sokolovsky. The analysis reveals that different types of context influence the choice of linguistic equivalents in various ways, particularly with regard to preserving pragmatic potential, stylistic features, and the author's intention. The findings confirmed context impact not only the translation of particular speech constructions, but it also affects the perception of storyline, focalization, character development as well as the interaction between narrator and reader. It was found that rendering the contextual components in the literary work requires the comprehensive application of translation transformations, the most common of which are lexical, grammatical, lexical-grammatical and lexical-semantic.

The results of the study proves that context is one of the key factors in shaping translation decisions and ensures the adequacy of literary translation. The findings can be used in future research in the field of translation studies and in the training of future professional translators.

Key words: context, literary translation, translation decisions, translation transformations, "Jane Eyre", rendering.

Постановка проблеми. Контекст набуває особливого значення в умовах міжмовної та міжкультурної комунікації, оскільки переклад передбачає не лише передачу мовної форми, але й інтерпретацію змісту з урахуванням культурних, соціальних та прагматичних чинників. Переклад є складним процесом інтерпретації, що відбувається в межах певного дискурсивного середовища, де контекст визначає як значення, так і функцію тексту. У цьому аспекті контекст виступає не лише як мовне оточення, але й як багаторівнева система факторів, що впливають на перекладацькі рішення. Контекст забезпечує правильне розуміння сенсу мовних одиниць, сприяє передачі авторського задуму, прагматичного потенціалу і стилістичної унікальності твору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасному перекладознавстві проблема адекватного відтворення художнього тексту розглядається як складне завдання, успіх якого залежить не тільки від мовної майстерності перекладача, але й від урахування контексту. Значної уваги заслуговують праці зарубіжних дослідників. Серед відомих дослідників контекстуального перекладу слід відзначити науковий доробок Сьюзен Басснетт, дослідниці культурного контексту, яка вивчала його вплив на перекладацькі рішення [1]. Праці Мони Бейкер поєднують лінгвістику, дискурс– аналіз та перекладацьку етику, показуючи, що переклад завжди перебуває між різними полюсами мови, влади та суспільства [2]. У вітчизняному перекладознавстві проблема контексту також посідає важливе місце. За визначенням І. М. Кочан, контекст слід розуміти як змістово закінчений відтінок усного та писемного мовлення, достатній для визначення смислу слова, виразу чи речення, що входять до його складу, для встановлення граматичних словоформ, характеристики синтаксичних структур і для з'ясування стилістичного або лінгвістичного функціонування слів (словоформ) виразу чи вислову. Контекст визначає вибір тієї чи іншої відповідності при перекладі або відмову від використання відомих відповідників і необхідність пошуку інших способів перекладу. Без урахування контексту правильне розуміння мовного твору і, отже, його переклад неможливий [3].

Незважаючи на те, що існує багато досліджень, присвячених проблем художнього перекладу, взаємозв'язок між різними видами контексту та конкретними перекладацькими рішеннями ще не отримав належного висвітлення. Українські науковці наголошують на необхідності врахування сукупності мовних і позамовних чинників у процесі перекладу. Зокрема, І. В. Корунець розглядає переклад як багаторівневий процес, у якому значну роль відіграє контекстуальна зумовленість значення мовних одиниць [4]. У той час В. В. Коптілов підкреслює значення контексту у виборі перекладацьких відповідників і застосуванні трансформацій [5]. О. В. Ребрій акцентує увагу на творчому характері перекладу, що безпосередньо пов'язаний з інтерпре-

тацією контексту [6]. В. Семенко аналізує різноманітні підходи вчених до контекстуального перекладу [7]. Відтак більшість наукових праць фокусується на окремих аспектах перекладу або аналізує певні типи контексту, тоді як їхня взаємодія в процесі перекладу художнього тексту потребує подальшого дослідження.

Роман Шарлотти Бронте «Джейн Ейр» становить значний науковий інтерес з цього погляду, оскільки об'єднує різнорівневі контекстуальні елементи – лінгвістичні, ситуативні, соціальні, культурні та інтертекстуальні. Аналіз їх відтворення в українському перекладі дає можливість простежити закономірності формування перекладацьких рішень, визначити особливості застосування перекладацьких трансформацій та зрозуміти роль контексту у збереженні змістової, прагматичної і стилістичної цілісності художнього твору.

Мета дослідження полягає у визначенні ролі контексту в прийнятті перекладацьких рішень під час перекладу роману Шарлотти Бронте «Джейн Ейр» українською мовою. Для досягнення цієї мети було проаналізовано, як відтворюються лінгвістичні, ситуативні, соціальні, культурні та інтертекстуальні види контексту, а також визначені закономірності у використанні перекладацьких трансформацій у залежності від типу контексту.

Виклад основного матеріалу. Контекст є одним із ключових чинників у художньому перекладі, оскільки він забезпечує правильне розуміння мовних одиниць і впливає на прийняття перекладацьких рішень [8]. На відміну від текстів інших стилів, художні твори відзначаються багаторівневою структурою, де значення формується не тільки лексичним складом окремих елементів мови, а й через взаємодію мовного контексту, комунікативної ситуації, соціокультурного середовища, інтертекстуальних зв'язків і прагматичного спрямування авторського висловлення. Під час перекладу художнього тексту перекладач фактично інтерпретує не окремі слова чи фрази, а цілісну систему взаємопов'язаних контекстуальних компонентів, оскільки контекст є «визначальним чинником актуалізації денотативних і конотативних значень мовних одиниць і розглядається, як лінгвістична ситуація, частина тексту, що обирається довільно для спостереження і аналізу особливостей мовних явищ» [9, с. 148].

Матеріалом дослідження слугував роман Шарлотти Бронте «Джейн Ейр» та його український переклад, здійснений Петром Соколовським. Для аналізу було відібрано контекстуально значущі фрагменти твору, і для яких вибір перекладацьких рішень залежав від врахування лінгвістичних, ситуативних, соціальних, культурних або інтертекстуальних аспектів. Кожен приклад аналізувався за уніфікованою схемою: визначали домінантний тип контексту, вивчали особливості його реалізації в оригіналі, досліджували перекладацькі рішення та визначали трансформації, застосовані для досягнення адекватності перекладу. Для забезпечення об'єктивності результатів дослідження разом із якісним аналізом застосовувалися елементи кількісного аналізу. Відібрані приклади були систематизовані за типами контексту та перекладацьких трансформацій, що дозволило виявити закономірності між контекстуальними особливостями художнього тексту та вибором перекладацьких рішень. Цей підхід дозволяє не лише описати окремі випадки перекладу, а й визначити тенденції, характерні для відтворення різних типів контексту в українському перекладі роману «Джейн Ейр». У дослідженні використовується класифікація контексту, що включає п'ять взаємопов'язаних типів: лінгвістичний, ситуативний, соціальний, культурний та інтертекстуальний. Саме вони найбільш повно відображають фактори, які впливають на інтерпретацію художнього тексту та формування перекладацьких стратегій. Такий підхід дозволив провести комплексний аналіз перекладу роману та простежити, як зміна контекстуальних умов впливає на вибір мовних засобів у перекладі.

У проаналізованих фрагментах роману «Джейн Ейр» вибір перекладацького рішення найчастіше визначається **лінгвістичним контекстом**. Це обумовлено тим, що значення окремих мовних одиниць формується у взаємодії з лексичним і синтаксичним середовищем. Їх дослівний переклад не завжди гарантує адекватне сприйняття художнього тексту українським читачем. У таких випадках перекладач враховує не тільки словникове значення слова, але і його

функцію в конкретному лінгвістичному контексті, як-от: *"Habitually obedient to John, I came up to his chair: he spent some three minutes in thrusting out his tongue at me as far as he could without damaging the roots:* ***I knew he would soon strike****, and while dreading the blow, I mused on the disgusting and ugly appearance of him who would presently deal it" [10]. – «Я звикла слухатись Джона і одразу підійшла до крісла, в якому він сидів; добрих три хвилини він показував мені язика, висолоплюючи його скільки міг. Я знала, що після цього* ***він неодмінно битиметься****, і, тремтячи зі страху, думала, який він гидкий і потворний…» [11].*

Епізод конфлікту між Джейн Ейр і Джоном Рідом є показовим, оскільки автор поступово підвищує психологічну напругу через послідовність дій персонажів. Вже у цьому уривку помітно відхід від буквального перекладу. Англійський вислів *"he would soon strike"* дослівно означає «він скоро вдарить», проте перекладач використовує вираз *«він неодмінно битиметься»*. У цьому випадку констатуємо використання перекладачем модуляції, оскільки змінюється спосіб розуміння ситуації: акцент переходить з окремої фізичної дії на звичний зразок агресивної поведінки Джона. Окрім цього, складна англійська синтаксична конструкція адаптується відповідно до норм української мови, що свідчить про застосування синтаксичної перебудови.

Використання перекладачем трансформації конкретизації демонструє наступний уривок: *"That is for your* ***impudence*** *in answering mama awhile since,' said he, 'and for your sneaking way of getting behind curtains, and for the look you had in your eyes two minutes since, you rat!" [10]. – «Це тобі за те, що ти* ***нагрубіянила*** *мамі, – сказав він, – і за те, що сховалася за завісою, і за те, що так подивилася на мене зараз… Жаба!» [11].*

Лексема *"impudence"* має загальне значення (*«нахабство», «зухвалість»*), але перекладач уточнює його з урахуванням попереднього мовного контексту, де вже описано конфлікт Джейн з місіс Рід. Це дозволяє читачеві без додаткових пояснень зрозуміти, про яку саме дію йдеться.

Проаналізовані приклади показують, що саме лінгвістичний контекст значно впливає на переважну більшість перекладацьких рішень у цих прикладах. Петро Соколовський часто вдається до таких прийомів, як модуляція, конкретизація, додавання, вилучення та прямий лексичний відповідник. Використання цих трансформацій спрямоване не на буквальне відтворення окремих мовних одиниць, а на збереження їхнього функціонального значення в системі художнього тексту. Завдяки цьому український переклад гарантує адекватне відтворення психологічної напруги, експресивності діалогу персонажів та прагматичного ефекту, закладеного автором оригіналу.

На відміну від лінгвістичного контексту, **ситуативний контекст** включає в себе сукупність зовнішньомовних факторів, які визначають значення висловлювання в певній комунікативній ситуації. Серед таких факторів можна виділити місце і час події, емоційний стан учасників, їхні взаємини, попередні події та цілі, яких намагається досягти мовник. У художньому перекладі ситуативний контекст часто відіграє важливу роль під час вибору адекватних перекладацьких відповідників, оскільки одна й та сама мовна одиниця може мати різне значення залежно від умов, у яких її використовують. Візьмемо до прикладу епізод, де Джон Рід жбурляє в Джейн книгу і попадає їй в голову. Після цього героїня, яка довго терпіла приниження, вперше відкрито протистоїть кривднику. Ця ситуація значно підвищує емоційність усіх подальших реплік, наприклад:

"…I fell, striking my head against the door and cutting it. The cut bled, the pain was sharp: my terror had passed its climax; other feelings succeeded. 'Wicked and cruel boy!' I said. 'You are like a murderer–you are like a slave-driver–you are like the Roman emperors!" [10]. – «…я впала і, вдарившись об одвірок, розбила собі голову. З рани потекла кров, я відчула гострий біль, – увесь мій страх відразу пропав, його заступили інші почуття. – Гидкий, жорстокий хлопчисько! – крикнула я. – Ти схожий на вбивцю! На рабовласника! На римського імператора!» [11].

Більшість слів перекладено відповідниками, але розуміння ситуативного контексту вплинуло на вибір перекладача. До цього моменту Джейн майже завжди погоджувалася з Джоном,

тому її вислів став кульмінацією накопиченого психологічного напруження. Перекладач зберігає короткі окличні речення, не поєднуючи їх, що допомагає передати уривчастий стиль мови наляканої та розгніваної дитини. Це збереження фрагментарної структури дозволяє передати емоційну напругу сцени без зайвих пояснень.

Отже, аналіз прикладів засвідчує, що Петро Соколовський під час перекладу орієнтується на розвиток сюжету та психологічний стан персонажів. Перекладач зазвичай використовує модуляцію, експресивні додавання та синтаксичне збереження емоційної структури тексту, що забезпечує відповідну передачу драматичної напруги та впливу оригіналу на читача.

Соціальний контекст у романі Jane Eyre формується головним чином завдяки системі суспільних відносин вікторіанської Англії, яка визначає характер взаємодії персонажів, їхнє мовлення та соціальні ролі. При перекладі саме цей аспект часто змушує відхилятись від буквального перекладу, оскільки багато висловлювань набувають значення через призму класової нерівності, гендерних норм та соціальної ієрархії. Тому перекладач повинен передати не лише зміст висловлювань, але й ті соціальні відносини, що лежать в їхній основі. Одним із найхарактерніших прикладів є сцена, у якій служниця Еббот намагається пояснити Джейн її місце в родині Рід. Звертаючись до дівчинки, вона говорить:

"'Master! How is he my master? Am I a servant?''No; you are less than a servant, ***for you do nothing for your keep.*** *There, sit down, and think over your wickedness.'" [10]. – «– Господар? Який такий господар? Хіба я служниця? – Ви гірше, ніж служниця,* ***ви живете на чужих харчах****. Ось посидьте тут і подумайте про свою поведінку.» [11].*

У даному випадку соціальний контекст впливає на вибір перекладацьких трансформацій значно більше, ніж словникове значення окремих слів. Конструкція *"for you do nothing for your keep"* в буквальному перекладі означає, що Джейн «нічого не робить за своє утримання». Однак перекладач застосовує модуляцію, замінюючи пояснення його результатом – *«живете на чужих харчах»*. Такий вислів є природним для української мови та одразу викликає асоціацію із соціальною залежністю людини від чужої волі. Завдяки цьому читач сприймає слова Еббот не лише як констатацію факту, а і як навмисне приниження героїні, що повністю відповідає авторському задуму.

Таким чином, соціальний контекст у романі «Джейн Ейр» формує не лише взаємини персонажів, але й їхню мовну поведінку, систему звертань і оціночні характеристики. Аналіз перекладу показує, що Петро Соколовський під час відтворення соціально маркованих частин часто використовує модуляцію, синтаксичну перебудову та прямі лексичні відповідники. Це забезпечує збереження соціальної семантики тексту і дозволяє українському читачеві адекватно зрозуміти систему суспільних відносин, характерних для вікторіанської Англії.

Культурний контекст включає в себе систему історичних, суспільних, релігійних та побутових реалій, що формують зміст художнього твору і визначають його сприйняття певною культурою. На відміну від лінгвістичного чи ситуативного контексту, він пов'язаний з позатекстовими знаннями, без яких окремі елементи мови можуть втрачати своє семантичне і прагматичне значення. У художньому перекладі культурний контекст часто диктує потребу в перекладацьких трансформаціях, спрямованих на збереження не тільки інформації, але й культурних асоціацій, закладених автором.

Культурний контекст стає особливо важливим під час перекладу релігійної лексики, яка є невід'ємною частиною художнього світу роману «Джейн Ейр». Світогляд багатьох персонажів формується під впливом протестантської традиції, тому біблійні образи, цитати з Біблії та релігійна символіка виконують не лише номінативну, а й характеротворчу функцію. Отже, перекладач має зберегти не тільки їх пряме значення, а й культурно-релігійні асоціації, які були зрозумілими англійському читачеві XIX століття.

Показовим прикладом є наступний діалог, коли Броклгерст реагує на слова Джейн: *"Psalms are not interesting,' I remarked. 'That proves you have a wicked heart; and you must pray to God to*

change it: to give you a new and clean one: to take away your ***heart of stone*** *and give you a* ***heart of flesh****'" [10]. «– Псалми не цікаві, – зауважила я. – Це свідчить про те, що в тебе недобре* ***серц****е, і ти повинна благати Бога, щоб він змінив його: забрав* ***твоє кам'яне*** *і дав тобі* ***людське*** *– нове, чисте» [11].*

Цей вислів є прямою алюзією на книгу пророка Єзекиїля (Єз. 36:26), де протиставляються «кам'яне серце» та «серце тілесне» як символи духовного переродження людини. Для англійського читача XIX століття така алюзія була легко впізнаваною завдяки широкому використанню Біблії в повсякденному житті та освіті. Перекладач застосовує прямий біблійний відповідник, повністю зберігаючи традиційний образ і не замінюючи його описовими конструкціями. Завдяки цьому український читач також може впізнати біблійне походження вислову, а текст не втрачає свого культурного та релігійного підґрунтя.

Аналіз прикладів показує, що Петро Соколовський, відтворюючи культурний контекст, переважно використовує прямі лексичні відповідники, транслітерацію та адаптацію. Ці підходи до перекладу допомагають зберегти історичний та культурний колорит роману, дозволяючи українському читачеві зрозуміти специфіку британської культури XIX століття, не втрачаючи при цьому задум автора.

Інтертекстуальний контекст відіграє значну роль у художньому перекладі, оскільки створює зв'язок літературного твору з іншими текстами, історичними подіями та культурною традицією. У романі «Джейн Ейр» Шарлотти Бронте багато посилань на інші художні твори, історичні постаті та біблійні тексти, що поглиблюють характеристики персонажів і додають нові смислові шари. Для перекладача важливо не лише передати буквальний зміст таких елементів, а й зберегти їхній інтертекстуальний потенціал, оскільки це забезпечує повноцінне розуміння авторської ідеї. Одним із початкових прикладів інтертекстуального контексту є згадка книги Томаса Б'юїка «Життя англійських птахів», яку Джейн читає на початку роману: *"I returned to my book–****Bewick's History of British Birds****..." [10]. – «Я знову взялася до своєї книги – це було* ***"Життя англійських птахів" Б'юїка****» [11].*

Згадка цієї праці виконує не лише номінативну функцію. Для англійського читача XIX століття книга Томаса Б'юїка була відомим науково-популярним виданням, тому її використання одразу створює образ Джейн як допитливої і схильної до самоосвіти дитини. Перекладач застосовує транслітерацію прізвища автора *("Bewick" – «Б'юїк»)* та використовує лексичний еквівалент для назви твору. Це дозволяє зберегти інтертекстуальне посилання на реальний літературний твір без його культурної адаптації. Іншим прикладом є згадка популярних англійських романів XVIII століття.

Аналіз фактичного матеріалу засвідчив, що при відтворенні інтертекстуального контексту Петро Соколовський здебільшого застосовує транслітерацію, прямі відповідники та лексичні додавання, уникаючи культурної адаптації або заміни першоджерел. Такий підхід дозволяє зберегти авторську систему літературних та історичних посилань, а також дозволяє українським читачам якомога глибше зануритися в інтертекстуальний простір роману.

Висновки. Відтак, кожен вид контексту виконує специфічну роль у процесі перекладу. Лінгвістичний контекст допомагає адекватно інтерпретувати значення слів і синтаксичних конструкцій. Ситуативний контекст впливає на вибір мовних засобів відповідно до подій, емоційного стану персонажів та комунікативної ситуації. Соціальний контекст відображає суспільні відносини, статус персонажів і особливості їхньої поведінки в мові. Одночасно культурний та інтертекстуальний контексти допомагають зберегти історичний, релігійний, літературний та національний характер твору, забезпечуючи коректне відтворення культурних особливостей і авторських алюзій. Аналіз фатичного матеріалу виявив, що при перекладі роману Петро Соколовський використовує різноманітні перекладацькі трансформації, найчастотнішими з яких засвідчено модуляцію, конкретизацію, додавання, вилучення, транслітерацію та заміну частин мови. Застосування таких трансформацій сприяє не лише передачі предметно-логічного змісту, але й адекватному відтворенню емоційного, стилістичного та прагматичного потенціалу художнього тексту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Bassnett S. *Reflections on translation,* Bristol, UK, Multilingual matters, 2011, 193 p.
2. Baker, M. *Translation and Conflict: A Narrative Account*, London and New York, NY: Routledge, 2006, 208 p.
3. Кочан І.М. Лінгвістичний аналіз тексту: Навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: Знання, 2008. 423 с.
4. Корунець І. В. Вступ до перекладознавства : підручник. Вінниця : Нова книга, 2008. 512 с.
5. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу. Київ: Юніверс, 2003. 280 с.
6. Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі: монографія. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 376 с.
7. Семенко В. Контекстуальний переклад та його значення. *Актуальні питання суспільних наук та історії медицини.* Спільний українсько-румунський науковий журнал. (АПСНІМ), 2025, № 2 (40), P. 119-123. DOI: https://doi.org/10.24061/2411-6181.2.2025.474
8. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ : Академія, 2004. 344 с.
9. Сітко А.В. Роль контексту під час перекладу інтерогативних висловлювань. *Мовні і концептуальні картини світу*: зб. наук. праць. К. : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2009. Вип. 26 (3). С. 143–148.
10. Brontë Ch. Jane Eyre. URL: https://www.ucm.es/data/cont/docs/119-2014-04-09-Jane%20Eyre.pdf
11. Бронте Ш. Джейн Ейр / пер. з англ. П. Соколовський. URL: https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=1310

Дата першого надходження статті до видання: 24.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 17.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 06.11.2026